

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ СТУДЕНТАМИ ЗВО СПОРТИВНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ В РАМКАХ ПРОЦЕСУ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Т. В. Прищеп, Н. А. Коваленко

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, Україна

E-mail: pettytyrant06@gmail.com

doi: 10.32626/2309-8082.2019-12.60-64

У статті розглядається дослідження особливостей педагогічного процесу засвоєння іноземних мов студентів-спортсменів у процесі їх професійної соціалізації. Основну увагу акцентовано на тому, що студенти-спортсмени достатньо працездатні, якщо їх залучати до навчання іноземним мовам у спортивному виші за специфічними системними методиками викладання. У дослідженні підкреслено, що заняття з іноземної мови у спортивних та нелінгвістичних педагогічних університетах повинні базуватися на компетентності, диференційованому, індивідуальному, комунікативному підході до забезпечення оптимальної структури та ефективного функціонування процесу формування ідентичності майбутнього фахівця у сфері спорту.

Ключові слова: оволодіння іноземними, соціалізація, аналіз педагогічного процесу, професійне спрямування, мовна практика.

Pryshchepa T.V., Kovalenko N.L. Some features of mastering foreign languages by students of higher educational establishments of sporting orientation in the process of their professional socialization. The article deals with peculiarities of the pedagogical process of mastering the foreign languages of student-athletes as part of the process of their professional socialization. The main attention is paid to that student-athletes that are sufficiently able-bodied if they are involved in learning foreign languages in higher educational establishments of sporting

orientation based on specific system teaching methods. We believe that the study was conducted according to one strategy. This strategy was to demonstrate the need to learn foreign language in the process of socializing students of higher educational establishments of sporting orientation. We came to the conclusion that the improvement of the level of knowledge takes place in all students of higher education, which proves the success of this technique and our experiment. At the same time, the positive result of educational activity depends on the competent pedagogical support of the educational work. This support prevents loss of interest in higher education candidates to learn foreign languages when dealing with intellectual, emotional and other kinds of difficulties. In order to avoid this loss of interest in discipline, the academics of our department create a positive atmosphere; atmosphere of cooperation at the classes, so that the students of higher education do not lose their optimism and confidence in the success of their efforts. The study emphasizes that foreign language classes in higher educational establishments of sporting orientation and non-linguistic universities should be based on a competent, differentiated, individual, communicative approach to ensure the optimal structure and effective functioning of the process of forming the identity of the future specialist in the field of sports.

Keywords: mastery of foreign languages, socialization, analysis of pedagogical process, professional orientation, language practice.

Вступ

За даними останніх досліджень широкі можливості для набуття студентами певного мінімуму професійно-значущих знань, навичок і вмінь, необхідних для формування професійно-орієнтованої іншомовної комунікативної компетенції, а також для становлення їх особистості як майбутніх тренерів, вчителів чи спортсменів міжнародного рівня, відкриває така організація навчального процесу на практичних заняттях з іноземної мови, яка передбачає її системну професіоналізацію. Йдеться передусім про послідовно сплановане застосування професійно-орієнтованих навчальних матеріалів та завдань на всіх етапах викладання іноземної мови у ВНЗ спортивної спрямованості. Спостереження, однак, переконують, що на даний час через причини об'єктивного і суб'єктивного характеру цьому питанню не приділяється належна увага. А тому значні резерви професіоналізації навчального процесу на практичних заняттях з іноземної мови, методично важливі для його інтенсифікації, залишаються не повністю реалізованими. І цей чинник дається взнаки на загальній якості іншомовної професійної підготовки майбутніх здобувачів вищої освіти [10, с. 39].

В науковій та науково-методичній літературі «Іноземна мова» та «Іноземна мова за професійним спрямуванням» як навчальні предмети у системі вищої професійної освіти розкриваються авторами-дослідниками з методики викладання іноземних мов з різних позицій: проблеми навчання іноземній мові у вищій школі як засобу спілкування (І. Л. Бім, Н. Д. Гальскова, Т. А. Грабой, І. А. Зимняя, В. В. Кармов, Н. В. Котханов, М. В. Ляховицький); проблеми формування комунікативних вмінь засобами іноземної мови (І. Н. Зимня, Н. С. Кузовлев, Р. А. Кузнецова, А. А. Леонтьев, Є. І. Пассов); формування професійної направленості (Н. Д. Гальскова, Н. І. Гез, Н. В. Єлухіна, В. К. Єсіпович, Г. А. Китайгородська, Л. П. Клобукова, М. Й. А. Казакевич, Р. Г. Мільруд, І. Р. Максимова); комунікативний підхід у навчанні іноземній мові (Г. В. Ротова).

Мета дослідження

Теоретично і практично обґрунтувати необхідність перегляду засад вивчення іноземних мов у спортивному виші, створення оптимального адаптивного напрямку вивчення іноземних мов спортивного спрямування на ґрунті спеціально розробленої методики викладання.

Методи дослідження

Дослідниками було вироблено спеціалізований метод навчання іноземних мов, який хоч і не є новим для викладання іноземної мови в цілому, проте використовується вперше для викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах спортивної спрямованості. В результаті використання цього методу викладачами кафедри іноземних мов було розроблено та впроваджено в навчання унікальні методичні посібники, які орієнтовані на здобувачів вищої освіти фізкультурних спеціальностей. В основу цього методу покладено вивчення мови за допомогою читання та опрацювання лексичного матеріалу вузької направленості, яка збігається із спеціальністю здобувача вищої освіти. Через недостатню кількість практичних годин викладачі повинні дати лише базові знання іноземної мови, з усвідомленням необхідності володіння іноземною мовою для подальшої професійної соціалізації. При цьому велика увага приділяється корегуванню результатів поточної роботи на занятті та за рахунок співбесід за темами занять.

Результати дослідження

Як відомо, теорія мовленнєвого впливу базується на розумінні мовленнєвої дії як такої, яка здійснюється згідно з певними немовними установками і конвенціями. Основним у мовленнєвій діяльності є відношення між суб'єктами і об'єктами цієї діяльності. Основою поняття цієї діяльності є суб'єкт, який змінює світ згідно зі своїми цілями. При вивченні іноземної мови необхідним стає аналіз реального функціонування мови суб'єктів і об'єктів, а також екстралінгвістичних факторів. Комунікативні аспекти мовленнєвої діяльності повинні бути у центрі уваги викладача іноземної мови, тому що саме вони впливають на мовленнєву поведінку тих, хто спілкується. Основна мета вивчення мови – навчитися використовувати мову для успішної комунікації, для реалізації своїх комунікативних завдань та подальшої професійної соціалізації. Реальне функціонування мовних одиниць, яке відображає їх комунікативне призначення, можна спостерігати і вивчати на прикладі діалогічного дискурсу, який є формою міжособової мовленнєвої взаємодії [11, с. 53].

Не останнє місце посідає мотивація до вивчення іноземних мов у немовних (спортивних) вишах взагалі. Шведський вчений-філолог, поліглот і методист Є. Г. Гуннемарк зазначає: «...мотивація – тяжіння до вивчення мов – зовсім непросте явище. Передусім вона мусить бути довготривалою. Інтерес до мови не повинен зникати при зіткненні з її труднощами, або коли на зміну приходять інші справи...» [2]. Ми вважаємо за потрібне додати самоконтроль та дидактичну адаптованість як складові навчального процесу. Саме вони можуть направити сту-

дента-спортсмена до ефективного та свідомого «входження» у лексичний потенціал мови, що вивчається.

Окремо хотілося б наголосити на тому, що у наш час у педагогічній науці розроблена достатня кількість моделей навчання іноземним мовам у немовних вузах, але специфіка спортивного вузу спрямовує нас лише на одну оптимальну модель (яка сама може розвивати додаткові моделі) навчання. Так, за основу нашого дослідження ми беремо власну методіку викладання іноземної мови. З практичного боку для втілення цієї методіки нами використовувалися навчально-методичні посібники для аудиторної та самостійної роботи здобувачів вищої освіти, які були складені викладачами кафедри іноземних мов згідно з новими навчальними програмами та планами («Біографія спортсмена» [1], «Опрацювання наукової літератури: читання, анотування, реферування» [3], «English for sports purposes with exercises» [4], «English for students studying Physical rehabilitation» [5], «Англійська мова за професійним спрямуванням для магістрів» [6], «Professional English» [7], «Фізкультура і спорт» [8], «Фізична активність і здоров'я» [9]).

Основний дослідницький психолого-педагогічний експеримент проводився за однією стратегією, яка повинна була показати необхідність вивчення іноземної мови у процесі соціалізації студентів у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю. Потрібно зазначити, що обрана нами модель для ефективно соціалізації студентів в процесі вивчення іноземних мов є актуальною та повинна впливати на студента-спортсмена як з педагогічно-дидактичного так й з психологічного боку.

Перед дослідниками було поставлене завдання провести основний психолого-педагогічний експеримент по визначенню психологічної підготовленості здобувачів вищої освіти до майбутньої професійної діяльності. Через що було вирішено доробити та відкоригувати власну адаптовану модель та методіку навчання іноземним мовам здобувачів вищої освіти ПДАФКіС. В основному експерименті брали участь: здобувачів вищої освіти 1-го, 2-го та 5-го курсів (ФКіС – 18 – 1, 2, 3; ФКіС – 17 – 1, 2, 3, ФВ – 18 – 1, 2, 3; ФВ – 17 – 1, 2; ФР – 18 – 1; ФР – 17 – 1; ФКіС – 18 – 1 – М та ФВ – 18 – 1, 2, 3 – М).

Викладачі здійснювали роботу із здобувачами вищої освіти академії, проводили основне експериментальне дослідження; розробляли та обґрунтовували напрямки застосування та вдосконалення психолого-педагогічних положень до організації навчального процесу; аналізували результати експериментального дослідження; запропонували прийоми втілення в на-

вчальний процес розроблених методів соціалізації студентів у процесі вивчення іноземної мови.

В ході експерименту викладачі кафедри проводили практичні заняття використовуючи власні навчально-методичні доробки, що дозволило здобувачам вищої освіти ознайомитися з оригінальними текстами, лексичним матеріалом вузької професійної направленості та потрібним граматичним мінімумом. В основу цього метода покладено вивчення мови за допомогою читання та опрацювання лексичного матеріалу професійної направленості, яка збігається із спеціальністю здобувача вищої освіти.

Опрацювання кожної лексичної теми проводилось за схемою: лексико-граматичне та фонетичне опрацювання нової лексики → виконання передтекстових вправ, які покликані допомогти подальшому розумінню текстового матеріалу → читання та переклад тексту → післятекстові завдання на розвиток на мовних та мовленнєвих навичок.

Опрацювання кожної граматичної теми здійснювалось за наступним алгоритмом: коротке текстове викладання граматичних правил → надання та аналіз узагальнюючих таблиць та схем → переклад ілюстративних прикладів, що надаються → складання власних висловлювань виконання тренувальних вправ.

Для домашньої роботи здобувачі вищої освіти одержували тренувальні та контролюючі вправи як на

засвоєння тематичної лексики і розвиток мовлення, так і на оволодіння тим чи іншим питанням з граматики. Єдиний принцип здійснення навчального процесу дозволив викладачам полегшити для здобувачів вищої освіти оволодіння програмним матеріалом за рахунок чіткого упорядкування і, як наслідок, передбачуваності наступних зусиль.

Як зазначалось раніше, оцінювання за кожним тематичним модулем складалось з оцінок за кожну лексико-граматичну тему та оцінок поточного тестування. Як правило, через низку об'єктивних та суб'єктивних причин, значна кількість здобувачів вищої освіти не може отримати достатньо високі бали за всіма видами роботи. Тому викладачі нашої кафедри запровадили і активно використовують коригуючі співбесіди, метою яких є роз'яснення здобувачам вищої освіти питань, що залишились для них нез'ясованими, та остаточна корекція балу оцінювання (табл.1).

Здобувачам вищої освіти, які бажають підвищити свої результати за тематичним модулем, пропонувалось виконати додаткові вправи та ще раз підготувати переказ тексту. Під час співбесіди викладачі перевіряли виконання вправ та володіння граматичним матеріалом, а також надавали студентам можливість ще раз переказати текст та відповісти на запитання за його змістом.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця успішності проведення коригуючих співбесід, %

Група, курс	відмінно		добре		задовільно	
	до співбесіди	після співбесіди	до співбесіди	після співбесіди	до співбесіди	після співбесіди
ФКіС-18-1	25	38	35	46	40	16
ФКіС-18-2	18	36	47	44	35	20
ФКіС-18-3	23	35	34	45	43	20
ФКіС-17-1	22	35	26	47	52	18
ФКіС-17-2	36	42	8	38	56	20
ФКіС-17-3	27	36	16	54	57	10
ФВ-18-1	24	35	42	50	34	15
ФВ-18-2	29	41	32	42	39	17
ФВ-18-3	17	30	46	40	37	30
ФВ-17-1	26	35	28	50	46	15
ФВ-17-2	24	37	32	43	44	20
ФР-18-1	30	40	14	42	56	18
ФР-17-1	32	42	36	45	32	13
ФКіС-18-1-М	35	43	30	37	35	20
ФВ-18-1-М	32	43	36	38	32	19
ФВ-18-2-М	32	45	36	40	32	15
ФР-18-3-М	31	44	38	40	31	16

Дискусія

Через недостатню кількість практичних годин викладачі мають можливість дати лише базові знання іноземної мови, з усвідомленням необхідності володіння іноземною мовою для подальшої професійної соціалізації. Так, покращення оцінок та розширення знань відбувається за допомогою поточної роботи на практичних заняттях та за рахунок бесід за темами змістовних модулів.

Ми не розглядаємо випадки одержання студентами незадовільних оцінок, тому що активно використовуємо індивідуальний підхід до кожного здобувача вищої освіти і постійно корегуємо критерії оцінювання.

Ми прийшли до висновку, що покращення рівня знань відбувається у всіх здобувачів вищої освіти, що доводить успішність даної методики та основного експерименту.

Позитивний результат освітньої діяльності залежить від грамотного педагогічного супроводу навчальної роботи, який попереджає втрату інтересу у студентів при зустрічі з інтелектуальними, емоціональними та іншого роду труднощами. Щоб цієї втрати інтересу вивчення іноземної мови не сталося, викладачі кафедри створюють на заняттях позитивну обстановку, щоб студенти мали приємні та позитивні емоції.

В процесі розробки наданої методики ми узгодили, що головним завданням є навчити здобувачів вищої освіти іноземній мові в умовах далеких від ідеальних (недостатньої кількості аудиторних годин, вивчення мови тільки на перших двох курсах, та на першому курсі магістратури; низький стартовий рівень знань здобувачів вищої освіти першого курсу) за принципами професійної спрямованості лексичного матеріалу з лаконічним та узагальнюючим викладом граматичного матеріалу, з наданням великої кількості прикладів, які ілюструють мовні та мовленнєві структури для використання у подальшій професійній діяльності та у повсякденному житті.

Висновки

Викладачі прийшли до висновку, що корегування результатів поточного тестування може відбуватися в ході співбесіди за темами змістових модулів та виконання додаткових вправ, що сприятиме підвищенню мотивації здобувачів вищої освіти до більш активного вивчення іноземних мов.

Як було зазначено у ході дослідження, новизна розробленої методики полягає у тому, що в умовах відсутності спеціалізованих підручників для вивчення іноземної мови здобувачами вищої освіти фізкуль-

турного профілю спрямованості і викладачі кафедри самі розробили навчальний матеріал, який став основою навчально-методичних посібників за якими здійснюється процес викладання іноземних мов. Силами викладачів було забезпечено навчальний процес: 5 курс – 100 %, 2 курс – 100 %, 1 курс – 80 %.

Під час експерименту було визначено рівень мовленнєвих навичок у здобувачів вищої освіти та визначено рівень лінгвістичної підготовленості до майбутньої професійної діяльності. Недостатній рівень початкових знань у здобувачів вищої освіти можна пояснити об'єктивними причинами: недостатнім рівнем підготовки абітурієнтів, недостатньою кількістю аудиторних годин, відсутністю технічного забезпечення (можливістю демонструвати навчальні фільми на іноземній мові, проводити якісне аудіювання), відсутністю системних всеукраїнських підручників для здобувачів вищої освіти фізкультурного профілю. Та суб'єктивними причинами: відсутність іноземної мови у навчальних планах на 3му та 4му курсах, ускладненість засвоєння іноземної мови на останніх парах та після фізичного виснаження на тренуваннях.

Дослідники прийшли до висновку, що необхідно впровадити наскрізне вивчення іноземних мов з першого по останній курс, та додатковий узагальнюючий спецкурс з іноземної мови для вступу в магістратуру. Ми вважаємо, що тільки за таких умов ми зможемо впевнено говорити про ефективну психолого-педагогічну соціалізацію студентів в результаті вивчення іноземних мов та про реальну оптимізацію навчального процесу.

Перспективи подальших досліджень: Завершення цього етапу дослідження надало нам можливість зробити проміжну оцінку існуючого становища соціалізації здобувачів вищої освіти у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю в процесі вивчення іноземних мов і є підґрунтям для подальшої роботи.

Джерела та література

1. Бочарова С. А. Біографія спортсмена: методичні вказівки до практичних занять з курсу «Англійська мова». Дніпро: ДДІФКіС, 2016, 96 с.
2. Гуннемарк І. В. Искусство изучать языки. СПб.: «ТЕССА», 2001. 208 с.
3. Дакаленко О. В. Опрацювання наукової літератури: читання, анотування, реферування. Дніпропетровськ: ДДІФКіС, 2016. 92 с.
4. Канафоцька І. К. English for sports purposes with exercises: навчальний посібник до практичних занять з курсу «Англійська мова» для студентів та магістрів. Дніпро: ПДАФКіС, 2017. 176 с.
5. Канафоцька І. К. English for students studying Physical rehabilitation: навчальний посібник до практичних занять з курсу «Англійська мова». Дніпро: ПДАФКіС, 2017. 120 с.
6. Канафоцька І. К. Англійська мова за професійним спрямуванням для магістрів: навчальний посібник до практичних занять з курсу «Англійська мова». Дніпропетровськ: ДДІФКіС, 2016. 109 с.
7. Канафоцька І. К., Полещук С.М. Professional English: навчальний посібник до практичних занять з курсу «Англійська мова» для студентів та магістрів. Дніпро: ПДАФКіС. 2016. 120 с.
8. Полещук С. М. Фізкультура і спорт: методичні вказівки до практичних занять з курсу «Англійська мова». Дніпропетровськ, 2016. 55 с.
9. Прищепа Т. В. Фізична активність і здоров'я: методичні рекомендації до практичних занять. Дніпро: ПДАФКіС, 2018. 95 с.
10. Роман С. В. Професійно-орієнтована іншомовна комунікативна компетентність майбутніх учителів іноземної мови як предмет формування в курсі практики усного та писемного мовлення. Іноземні мови. 2012. № 2. С. 39–45.
11. Миронова Н. Н. Оценочный дискурс: проблема семантического анализа. Изв. АН РФ. Сер. лит. и яз. 1997. Т. 56, № 4. С. 52-57.

References

1. Bocharova S. A. Biohrafiiia sportsmena: metodychni vказivky do praktychnykh zaniat z kursu «Anhliiskamova». Dnipro: DDIFKiS, 2016, 96 s.
2. Hunnemark Y. V. Yskusstvo yzuchat yazyky. SPB.: «TESSA», 2001. 208 s.
3. Dakalenko O. V. Opratsiuvannia naukovoii literatury: chytannia, anotuvannia, referuvannia. Dnipropetrovsk: DDIFKiS, 2016. 92 s.
4. Kanafotska I. K. English for sports purposes with exercises: navchalnyi posibnyk do praktychnykh zaniat z kursu «Anhliiska mova» dlia studentiv ta mahistriv. Dnipro: PDAFKiS, 2017. 176 s.
5. Kanafotska I. K. English for students studying Physical rehabilitation: navchalnyi posibnyk do praktychnykh zaniat z kursu «Anhliiska mova». Dnipro: PDAFKiS, 2017. 120 s.
6. Kanafotska I. K. Anhliiska mova za profesiinym spriamuvanniam dlia mahistriv: navchalnyi posibnyk do praktychnykh zaniat z kursu «Anhliiska mova». Dnipropetrovsk: DDIFKiS, 2016. 109 s.
7. Kanafotska I. K., Poleshchuk S.M. Professional English: navchalnyi posibnyk do praktychnykh zaniat z kursu «Anhliiska mova» dlia studentiv ta mahistriv. Dnipro: PDAFKiS. 2016. 120 s.
8. Poleshchuk S. M. Fizkultura i sport: metodychni vказivky do praktychnykh zaniat z kursu «Anhliiska mova». Dnipropetrovsk, 2016. 55 s.
9. Pryshchepa T. V. Fizychna aktyvnist i zdorovia: metodychni rekomendatsii do praktychnykh zaniat. Dnipro: PDAFKiS, 2018. 95 s.
10. Roman S. V. Profesiino-oriietovana inshomovna komunikatyvna kompetentnist maibutnykh uchyteliv inozemnoi movy yak predmet formuvannia v kursii praktyky usnoho ta pysemnoho movlennia. Inozemni movy. 2012. № 2. S. 39–45.
11. Myronova N. N. Otsenochnyi diskurs: problema semanticheskoho analiza. Yzv. AN RF. Ser. lyt. y yaz. 1997. T. 56, № 4. S. 52-57.

Надіслана 21.03.2019